Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 36, İstanbul 2017, 103-134.

TÜRK EDEBİYATINDA SECİ VE KULLANIMLARI[*]

FİLİZ KILIÇ[**]

Volkan KARAGÖZLÜ[***]

ÖZET

Kısaca nesirdeki kafiye olarak tanımlanacak seci, kafiye ve redif üzerine yapılan çalışmalara oranla, hakkında daha az çalışma yapılmış bir konudur. Bu sebeple seciyle ilgili bilgiler de kafiye ve redife göre çok daha azdır. Belagat kitaplarında seci hakkındaki bilgilerin bir kısmının tutarsız olduğu görülmektedir. Bu bilgilerden bir kısmı da belagat kitaplarında birbirinden farklı biçimlerde ele alınmaktadır.

Secinin ilk olarak Arap edebiyatında kullanıldığı daha sonra İran edebiyatı vasıtasıyla edebiyatımızda kullanılmaya başlandığı görüşü hakimdir. Edebiyatımıza çeviri eserler vasıtasıyla da girdiği söylenmektedir. İlk yazılı örneklerden itibaren, hatta ondan önce sözlü edebiyatta da secinin örneklerine rastlanır. Bu yüzden diğer dillerde olduğu gibi şiir ve nesrin birbirinden ayrıldığı devirden itibaren Türk edebiyatında secinin olduğunu fakat adlandırma noktasında başka bir dilin teriminin kullanıldığını düşünmekteyiz.

Her dil kendi ifade olanakları içerisinde dış dünyayı tanımladığı gibi, aynı imkanlar içinde söz sanatlarını kullanır. Bir dilde kullanılan sanatlar o dilin kurallarıyla sınırlanmıştır. Bu bakımdan Türk edebiyatında kullanılan seci hakkında her ne kadar Arap edebiyatının belagat kurallarına göre adlandırma yapılsa da incelenen örnekler doğrultusunda, Türk edebiyatına ait seci kullanımlarına rastlanmaktadır. Bu kullanımlar Arap belagat kurallarının dışında Türk edebiyatına özgü seci tasarrufları olabileceği izlenimini vermektedir.

Anahtar Kelimeler

Klasik Türk Edebiyatı, seci, fasıla, fıkra, belâgat.

Seci, sözlükte güvercin, kumru vb. kuşların nağmeli bir şekilde ötmesi,[1] dişi devenin tekdüze ve uzun sesler çıkararak inlemesi,[2] bir şeyi kastetmek,

[*] Makalenin geliş tarihi: 22 Mart 2017 / Kabul tarihi: 23 Mayıs 2017.

[**] Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, *filizkilic@nevsehir.edu.tr*

[***] Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. *volkankaragozlu@nevsehir.edu.tr*

[1] İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 2010, s. 2704.

[2] Muallim Nâcî, *Istılâhât-ı Edebiyye,* İstanbul 1307, s. 206-208.

bir yola gitmek,[3] madeni para veya mühür üzerindeki yazı[4] vb. anlamlara gelmektedir. Arapça secaa (سجع) fiilinden türeyen seci kelimesinin kök anlamında arı vızıltısı, şeytan sesini taklit eden keskin bir ses, cinlerin keskin sesi anlamları da bulunmaktadır.[5] *Okyanus* sözlüğünde,[6] *"(es-sec') rec' vezninde mukaffa olan kelâma dinür ki murâd hem kâfiye olan fıkradır. 'Alâ-kavl revî-i vâhid üzere kelâmın müvâlâtından ya'nî fıkra-i âtiyenin âhiri fıkra-i ûlânın âhirinde olan revî harfine muvâfakâtından ibâretdir ki ism-i masdar olur. Cem'i escâdır ve üscû'a dahı bu ma'nâyadır. Cem'i esâcî' gelür ve bunlar kelâm-ı mensûra mahsûsdur ve ma'nâ-yı âtiden me'hûzdur ve sec' masdar olur fevâsılı mütezammin ya'nî kâfiyelü fıkralar ile tekellüm eylemek manasınadır"* açıklamalarından secinin nesirde kullanılan fasılaların sonundaki ses benzerliğine dayanan bir edebî sanat olduğunu anlıyoruz. Edebiyat terimi olarak seci iki ya da daha fazla ibarenin (fıkra) fasıla sonlarının aynı olmasıdır. *"Seci bir harfte meydana gelebileceği gibi birden fazla harfte, bir kelime veya birden fazla kelimede de meydana gelebilir".*[7] Secinin tarifinde geçen fâsıla[8] sonları ifadesinden onun nesre ait bir sanat olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Çünkü "fasıla" nesirdeki ifade sonları için kullanılan bir terimdir. Şiirde karşılığı ise arûz ve darb terimleridir. Ancak zamanla secinin alanı genişleyerek nesrin yanında nazımda da kullanılmaya başlanmıştır.[9]

Belagat kitapları[10] incelendiğinde seci ve onunla ilgili kavram ve tanımların birbirlerinden farklı olduğu görülmektedir. Bazı belagat

---

[3] Mustafa İsen, "Seci", *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü,* Ankara 2006, 236.

[4] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993, 3, 137.

[5] Fischer, "Kâhin", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1955, C. 6, 72.

[6] Mütercim Âsım, *El-Okyanusü'l-Basit Fî Tercümeti'l-Kâmûsi'l-Muhît,* İstanbul 1304, s. 282.

[7] Ali Bulut, *Belâgat, Meânî-Beyân-Bedî,* İstanbul 2013, s. 313.

[8] Fasıla, fıkra terimleri ve seci hakkında geniş bilgi için Bkz. Ayşe Yıldız, *Eski Türk Edebiyatında Seci,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

[9] Ali Bulut, *a.g.e.*, s. 313.

[10] Bu yazı için incelenen belâgat kitapları şunlardır: Abdurrahman Süreyyâ, *Mizânü'l-belâga*, İstanbul 1303, s.400-405.; Abdurrahman Süreyyâ, *Sefîne-i Belâgat*, İstanbul 1305.; Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, İstanbul 1299, s.116-117.; Ahmed Reşid Rey, *Nazariyyât-ı Edebiyye*, İstanbul 1328, s. 123-126.; Ali Nazif, *Zînetü'l-Kelâm*, İstanbul 1306, s.5-10-17.; Saliha Aydoğan, *Sa'îd Paşa, Mizânü'l-Edeb, İnceleme-Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 453-456.; Murat Aytekin, *Vak'anüvîs Halîl Nûrî'nin "Matla'u'n-Nûr" Adlı Telhis Tercümesi*, Yayımlanmımış

kitaplarında ise tanımı yapılan kavram yeterince açıklanmamıştır. Bu çalışmada belagat kitaplarındaki farklılıkların ne olduğunu incelemek yerine fasıla, fıkra gibi tam açıklanmayan terimlerin ne olduğu ve secinin Türkçedeki kullanım farkları ve seci hakkında öteden beri söylenen bilgilerin doğruluğu ve tutarlılığı tartışılacaktır.

I. Seci ile İlgili Kavramlar.

Secinin tarifinde iki kavram göz önündedir. Bunlardan birincisi fasıla, diğeri fıkra'dır. Belagat kitapları, secinin anlatıldığı ansiklopedi maddeleri ve edebiyat terimleri sözlüklerinde, fasıla ve fıkra kavramlarıyla ilgili doğrudan bilgi verilmez. Verilen bilgiler veya yapılan tanımlar da bu kavramların özelliklerini göstermesi bakımından yeterli değildir. Bu kaynaklarda fasıla kavramının açık olmadığı, bu kavram yerine, cümle;[11] cümlecik,[12] ibare[13] ve hatta fıkra[14] kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. İsmail

Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 216-217.; Gülşah Çalık, *Yeni Bir Edebiyat Nazariyesi Getirme Çabası*, *Tedrisât-ı Edebiyye*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008.; Abdülkadir Dağlar, "Hacı İbrahim Efendi'nin Şerh-i Belâgat'ı (Metin), *Turkish Studies; International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V.2(4), 2007, 321-370.; Hatîb El-Kazvînî, *Telhîs ve Tercümesi*, (çev. Çöğenli vd.), İstanbul tarihsiz, s. 156-158. Mehmed Celâl, *Osmanlı Edebiyâtı Numûneleri*, İstanbul 1312, s. 138-146.; İsmail Ankaravî, *Miftâhü'l-Belâgâ*, İstanbul 1284, s. 126-130.; Mücahit Kaçar, "Türkçe Telif Edilmiş Bir Belâgat Kitabı, Şerifi'nin Hadîkatü'l-Fünûn İsimli Eseri", *Türkiyat Mecmuası*, C. 21, Güz, 211-234.; M. Fuad Köprülü, Şehâbeddin Süleymân, *Malûmât-ı Edebiyye*, İstanbul 1330, s. 302-307.; Mehmed Nüzhet, *Mugni'l-Küttâb*, İstanbul 1286, s. 107.; Mehmed Rifat, *Mecâmiü'l-Edeb*, İstanbul 1308, s. 325-337.; Muhammed Mihrî, *Fenn-i Bedi*, İstanbul tarihsiz, s. 5-28-30.; Menemenlizâde Tâhir, *Osmanlı Edebiyâtı*, İstanbul 1314, s. 134-142.; Muallim Nâcî, *Istılâhât-ı Edebiyye*, İstanbul 1307, s.206-208.; Kadriye Yılmaz Orak, *Belâgat Geleneğimiz ve Belâgat-i Lisân-ı Osmânî*, İstanbul 2013, s. 330-333.; Recâizâde Mahmud Ekrem, *Talîm-i Edebiyât*, İstanbul 1299, s. 350-355.; Selim Sâbit, *Miyârü'l-Kelâm*, İstanbul 1287, s.23-25.; Süleyman Fehmi, *Edebiyât*, İstanbul 1325, s. 353-360.; Süleymân Paşa, *Mebâni'l-İnşâ*, C. I-II, İstanbul 1288-1289, s. 170-208.Şehâbeddin Süleymân, *Sanat-ı Tahrîr ve Edebiyât*, İstanbul 1329, s. 373-379.; Mustafa Tekdemir, *Mehmet Abdurrahmân'ın Belâgat-ı Osmâniyye Adlı Eseri (Metin-İnceleme)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2012, s. 69-70.

[11] M. F. Köprülü, Ş. Süleymân, *a.g.e*., s. 303.

[12] Attila Özkırımlı, "Seci", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1991, s. 346-347.

[13] Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, İstanbul 2009, s. 73.

[14] Mustafa Kutlu, "Seci", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1990, C.7, s.479-480.

Ankaravî seciyi anlatırken: *"Kelâm-ı mensûrda iki fâsılanun âhirde harf-i vâhid üzere muvâfakat eylemesine dirler."*[15] dedikten sonra seci çeşitlerini anlattığı yerde şu örneği vermiştir: "Fîhâ sururun **merfû'ah** / Ve ekvâbun **mevdûah**"[16] Ahmet Cevdet Paşa ise[17] *Belâgât-ı Osmâniyye* adlı eserinde *"fâsıla nesirde fıkraların ve nazmda mısrâ'ların son kelimeleridir"* tanımını yaparken fasıla kavramını açıkladığında seci ile ilgili başka bir kavramı -fıkra- kullanmış fakat bu kelimenin ne olduğu ile ilgili bir bilgi vermemiştir. Ancak bu tanımlardan fasılanın ses birliği taşıyan kelimeler olduğu ve sonda bulunduğu çıkarılır. Bunu Paşa'nın[18] aynı eserde murassa seciyi tarif ederken verdiği açıklamada da görebiliriz: *"...ve eğer fâsılalarda olduğu gibi mâ-kabllerindeki eczânın ekseri secâ vü veznen mukâbilleri olursa sec'-i murassa' denir"* demiştir. Mâ-kablleri sözü de secinin fasılaların sonundaki kelimede kullanıldığını açıklamaktadır. Bu tanımlardan fasıla kavramının mensur bir eserde seci yapmak için bir araya getirilen kelimeler olduğu eğer söz grubunda ses birliği bulunuyorsa gruptaki son kelimenin seciyi oluşturduğunu anlıyoruz. Aşağıda *Tazarru'-nâme*'den alıntılanan örneklerle tek kelime ve söz grubundaki fasılalar gösterilmiştir:

Tek kelimeden oluşan fasılalar

*Bu bir evdür ki imâretleri **harâb** ve emelleri nâ-**yâb***[19]

Birden fazla kelime ile oluşturulan fasılalar

Bunlar çeşitli söz gruplarıyla kurulmuştur:

*Bir Hâlıku'l-**halksın** ki kün didün, âdem safî oldı*

*bir Mâlikü'l-**mülksin** ki git didün, İblîs şakî oldı*[20] Arapça isim tamlaması biçimde kurulmuş fasıla.

*Settârdur kullarınun **günâhını***

---

[15] Ankaravî, *a.g.e*, s. 126.

[16] Gaşiye Suresi (88), 13-14. "Orada yüksek tahtlar /konuşmuş kadehler" Kuran mealleri Diyanet İşleri Başkanlığının *http://kuran.diyanet.gov.tr* sitesinden alınmıştır.

[17] A. Cevdet Paşa, *a.g.e*., s. 174.

[18] A. Cevdet Paşa, *a.g.e*., s. 176.

[19] Mertol Tulum, *Tazarru'-nâme*, Ankara 2001, s. 85.

[20] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 116.

*Mücîbdür mazlûmlarun **âhını***[21] Türkçe isim tamlaması

*Husûsâ şol aşere-i **mübeşşere** ve ervâh-ı **mutahhere***[22] Farsça sıfat tamlaması,

*Sen ol **Hakîmsin** ki nergesün gözlerini...*

*ve sen ol **Kerîmsin** ki sûsenün zübânını...*[23] Türkçe sıfat tamlaması,

dilese merkeb-i bâd üzerine zîn-i temkîn urup âheste etrâfı **seyrân** iderdi

ve istese bir sâatte yile süvâr olup yidi iklîmi **cevlân** iderdi[24] Türkçe birleşik fiil fasılayı oluşturmuştur. Bu örnek secili kelimelerin fasılaların sonunda olması kuralına uymamaktadır. Birleşik fiil biçiminde oluşturulan söz grubunda son kelimeden önceki kelime secilidir.

Fıkranın tanımıyla ilgili Ankaravî'de[25] doğrudan bir açıklama yoktur, fakat iyi bir secinin özelliklerinin anlatıldığı bölümde şu bilgilere yer verilir: *"...ve ehl-i inşâ katlarında kasr fıkra matlûbdur ve gâyet kasr-ı fıkra oldur ki anun fıkrası ancak iki kelime ola mislü kavlihi te'alâ yâ eyyühe'l-**müddessir** kum fe-**enzir** ve rabbeke fe-**kebbir** ve siyâbeke fe-**tahhir**"*[26] Verilen örnekte fıkra kavramının fasılaların bulunduğu cümle ve söz grupları olduğu anlaşılmaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda fasıla, nesirde ses birliği bulunan kelimedir. Fasıla bir kelimeden oluşabildiği gibi birden fazla kelimeden de meydana gelebilir. Birden fazla kelimeden oluşan fasılalar, Türk edebiyatında Arapça, Türkçe ve Farsça kurallarla yapılan söz gruplarında kullanılmıştır. Söz grubunun sonundaki ses birliği olan kelime seciyi oluşturur. Fıkra ise fasılayı taşıyan cümle veya söz grubuna denilmektedir. Seci yapabilmek için ses benzerliği olan en az iki kelimenin bir arada bulunması gerekir.

---

[21] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 33.

[22] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 266.

[23] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 42.

[24] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 216.

[25] Ankaravî, *a.g.e.*, s. 128.

[26] Müddessir Suresi (56), 1-4. "Ey örtünüp bürünen (Peygamber!) ﴿1﴾Kalk da uyar. ﴿2﴾ Rabbini yücelt. ﴿3﴾Nefsini arındır. ﴿4﴾"

II. Seci ve Çeşitleri:

Türk edebiyatında genel olarak secinin iki türlü tasnifi yapılmıştır. Bunlardan birincisi klasik belagat kitaplarının tasnifi diğeri ise Recâizâde Mahmud Ekrem'in tasnifidir.[27] Klasik belagat kitaplarına göre seci 3 çeşittir.

Mütevâzî seci (sec'-i mütevâzî)

Fasılaların sonundaki ses benzerliği ile birlikte fasılayı oluşturan kelimelerin vezinlerinin ve harf sayılarının da aynı olduğu seci çeşididir.

*"Hamd-ı nâ-**mahdûd** ve senâ-yı nâ-**ma'dûd** Cenâb-ı Hakk'a mahsûsdur"*,[28] örneğinde *mahdûd* ve *ma'dûd* kelimeleri Arapça ve mef'ûl vezninde olduklarından mütevâzî seci olarak kullanılmışlardır.

Mutarraf seci (sec'-i mutarraf)

Fasılalarda kelimelerin revi harflerinin aynı olduğu seci çeşididir. Bu secide vezin ve harf sayısı eşitliği aranmaz.

*"Andelîb-i hoş-**âvâz** negamâtıyla sâmia-**nevâzdır**."* (Mehmed Rifat, 1309: 328), örneğinde Farsça *âvâz* ve *nevâz* kelimeleri ile mutarraf seci yapılmıştır.

Murassa seci (sec-i murassa)

Fıkraları oluşturan fasılaların birbirleriyle harf sayısı, vezin ve ses bakımından denk olmasıyla yapılan secidir.

*Ma'lûm-ı erbâb-ı '**ulûm** ve meczûm-ı ashâb-ı **fuhûm**", "Huzûr u sa'âdet-i **hâl** ve surûr u ferâgat-i **bâl**"*,[29] fıkralarında Arapça kelimelerin hepsi aynı vezinde kullanılmıştır. Örneğe göre murassa secide, secinin tanımında görülen fasıla sonlarındaki ses benzerliği kuralı yoktur. Söz grubunu oluşturan kelimelerin hepsi secili olup olmadıklarına göre değerlendirilmiştir.

---

[27] Daha geniş bilgi için Bkz. Ayşe Yıldız, "Bazı Belâgat Kitaplarına Göre Secinin Tanım ve Tasnifi Üzerine Düşünceler", *Turkish Studie, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2007, 2(4), 1055-1065.

[28] Saliha Aydoğan, *a.g.t.*, s. 454.

[29] Selim Sâbit, *a.g.e.*, 23-24.

Bu tasnifin dışında Fars edebiyatının etkisi ile mütevâzin seci de belagat kitaplarında tanımlanmıştır. Fasılalarda ses birliği olmadan sadece vezin birliğine dayanan seci çeşididir. İsmail Ankaravî[30] bunu seci olarak görmez, çünkü seci şiirde kafiye gibidir. Bunlar şiirde kullanılsa, ses birliği olmadığı için kafiyeyi oluşturmazlar.[31]

Miralay Süleyman'ın *Mebânî'l-İnşâ*[32] adlı eserinden mütevâzîn seci için *Münşeât-ı Nâbî*'den şu örnek verilmiştir: "*Mahzen-i bedayi-i mehâmid-i* ***evsâf*** *ve masdar-ı yenâbî-i mekârim-i* ***ahlâk*** *olan…"* Alıntılanan yerde, evsâf ve ahlâk kelimeleri ef'âl vezninde olmalarına rağmen, kelimelerde ses benzerliği yoktur. Örnekte koyu yazılan yerlerin dışındaki kelimelerde de vezin birliği vardır.

Seci çeşitlerininin tanımı yapılırken ve verilen örneklerde "veznin" ne olduğu ile ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır. Günümüzde secili kelimelerdeki vezinle ilgili Yekta Saraç bilgi verir.[33] Saraç, farklı vezinlerdeki kelimelerin son harflerindeki ses birliğini mutarraf seci olarak tanımlarken, "elmas" ve "iltimas" kelimelerinin fıkra sonlarında bulunsaydı bunların mutarraf seci olacağını söyler. Kelimelerin vezin uyumu hakkında ise bunların Arapçada kelime türetmek için kullanılan bablar olmadığını aruz veznindeki gibi hecelerin açıklık ve kapalılığı ile ilgili olduğunu ifade eder. Daha önce Tahirü'l-Mevlevî'nin *Edebiyat Lügati'*nde[34] bu görüş ile karşılaşırız. Tahirü'l-Mevlevî mümâsele maddesini açıklarken örnekten sonra: *"...beytinin mısralarındaki dörder kelimenin birbirine vezin, yâni hece itibâriyle uygunluğu gibi."* Araştırmacının müvâzene maddesini tanımlarken yaptığı açıklama şu şekildedir:

"Âleme câm-ı safâ sunduğu dem bana ***felek***
Bir kadeh sunmadı kim vermeye bin türlü ***kesel***

---

[30] Ankaravî, *a.g.e.*, s. 128.

[31] "Ve âteynâ humel kitâbe'l-**mustebîn**, ve hedeynâ hume's-sırâta'l **mustekîm** müstebîn ve müstakîm bir vezn üzeredürler. Ammâ harf-i revîde biri birilerine muhâliflerdür. ... Tahkîk-i kelâm oldur ki bu nev' kelâm sec'den hâricdür. Zîrâ kelâm-ı mensûrda sec' nazmda kâfiye hükmündedir ve bu kısım eger kelâm-ı mevzûnda vâkı' olduysa kâfiye dimezler. Pes bu sec'den hâric olur."

[32] Süleymân Paşa, *a.g.e.*, s. 174.

[33] Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat,* Gökkubbe Yay., İstanbul 2013, s. 225.

[34] Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, İstanbul 1975, s. 106.

beytindeki "felek" ve "kesel" kelimeleri vezn, yani hece itibariyle uygunluğu gibi." Alıntılanan örnekte Arapça fa'al vezninde iki kelime kullanılmış, bu yüzden açıklamada hecelerin açıklık ve kapalılığı mı yoksa hecelerin sayısının mı eşit olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır.

Tanzimat sonrasında yazılan belagat kitaplarında secili kelimede vezinle ilgili doğrudan bilgi verilmez. Sadece Ahmet Cevdet Paşa'nın mütevâzi seci konusunda verdiği örnekten bir hükme varabiliriz. Cevdet Paşa'nın mütevâzi seci için yaptığı açıklama şu şekildedir:

"Eger fâsılalar veznen dahı mütevâfık olurlar ise sec'-i mütevâzî denilir." Nitekim Kısas-ı *Enbiyâ'nın: "Andan sonra sâ'ir nâs anlardan* ***üredi*** *ve nice kavmler ve sınıf sınıf insânlar* ***türedi.***" *ibâresindeki üredi ve türedi kelimeleri gibi. Yine Kısas-ı Enbiyâ'nın "Gürûh-ı müşrikîn bir hamlede ehl-i İslâm'ı bitürmek üzere Medîne-i münevvere üzerine* ***yüridi*** *halkı havf u dehşet* ***büridi****' ibâresindeki yüridi ve büridi kelimeleri dahı bu kabîldendir."*[35] der. Bu açıklamadan örneklerdeki Türkçe kelimelerin vezinle ilişkilendirildiği görülmektedir.

İsmail Ankaravî[36] ise seci ve çeşitlerini anlatırken Kazvinî'nin[37] örneklerini kullanır. Mutarraf seciyi açıklarken Arapça kelimelerin vezinlerini belirtir: *"Sec'-i mutarraf nesrden revîde iki fâsılanun tevâfukına dirler. Ke-mâ-fî kavlihi te'alâ 'mâ lekum lâ-tercûne li'llâhi* ***vekârâ*** */ ve kad halakakum* ***etvârâ***[38] *"vekâr" ve "etvâr" lafızları harf-i revîde muvâfakat iderler... ammâ vezn ve adedde muhâlefet iderler ki vekâr fa'âl vezninde ve etvâr ef'âl veznindedir."* Açıklamadan veznin Arapça kelimeleri türetmek için kullanılan çekimler olduğu anlaşılmaktadır. Örneklerden secili kelimelerdeki veznin, Tanzimat ve sonrası yazılan bazı kitaplarda farklı bir biçimde algılandığı sonucuna varabiliriz.

Secinin tarifindeki veznin karşılığının, Arapça kelimeleri türetmek için kullanılan bablar mı yoksa aruz veznindeki gibi hecelerin açıklığı ve kapalılığı ile ilgili olduğunu belirlemek için mütevâzin seci yardımcı olabilir. Mütevâzin seci (müvazene) fasılalarda ses birliği olmadan vezin birliğinin sağlamasıydı. Buna göre Tahirü'l-Mevlevî'nin örneğindeki **felek**

---

[35] Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 175.

[36] Ankaravî, *a.g.e.*, s. 27.

[37] Hatîb el-Kazvînî, a.g.e., s. 156-157.

[38] Nûh Suresi (71), 13-14. "Size ne oluyor Allah için bir vakar (saygınlık, büyüklük) umuyorsunuz ?/ Halbûki o, sizi evrelerden geçirerek yaratmıştır.)

ve **kesel** kelimeleri Arapça olduğu için fa'al veznindedir. Vezinle çekimlenen Arapça kelimelerde hece sayıları eşit olduğu gibi hecelerin açık ve kapalı olması da denktir. Seci tanımlarında geçen vezni, hecelerin açık ve kapalılığını kabul ettiğimiz zaman, fasıla oluşturan tüm kelimeleri mütevazin seci kapsamında değerlendirmek zorunluluğu ortaya çıkar. Çünkü vezni bu şekilde kabul ettiğimizde, aynı hece sayısına ve niteliğine sahip olan Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeler fasılalarda mütevazin seciyi oluştururlar. Örneğin *Tazarru'-nâme*'den alınan aşağıdaki örnekte **âlem** ve **mevcûd** kelimeleri fasıla tanımına uygundur. Kelimeler kapalı heceye sahiptir:

Bir sultândur ki cemî-i <u>âlem</u> sultân-ı kâyim

Bir subhândur ki her <u>mevcûd</u> kavî vü dâyim[39] altı çizili kelimelerin dışında *sultân*, *subhân* / **kâyim** ve **dâyim** kelimelerinde vezin ve ses birliği olduğu için mütevâzi seci vardır. Fakat fasıla tanımına uyan âlem ve mevcûd kelimelerini eğer açıklık ve kapalılığa göre değerlendirecek olursak bu iki kelimeyi mütevâzin seci olarak kabul etmek gerekir. Fakat Arapçanın dilbilgisi kuralına göre türetilen âlem kelimesi fâ'al, mevcûd kelimesi ise mef'ûl veznindedir. Hecelerin açık ve kapalılığı esas alındığında Arapça dilbilgisi kuralını yok saymış oluyoruz. Ayrıca vezni bu şekilde değerlendirmek, hecelerin aruz ölçüsündeki gibi kullanımlarına uygun tüm kelimeleri, mütevâzin seci kapsamına sokmak olacaktır.

Yekta Saraç,[40] mutarraf seciyi açıklarken örnek aldığı kelimeleri metin içinde vermez. Temas ve iltimas sözcüklerini mutarraf seci olarak kabul eden araştırmacı, burada vezin ile ilgili görüşlerini açıklar.Yalnız bu örnekte kelimelerin heceleri eşit sayıda olmadığı için alıntılanan örnek Arapça kelimelerdeki vezin bakımından da değerlendirilse zaten mutarraf secidir. İsmail Ankaravî mütevâzî seciyi tanımlarken[41] kelimelerin aynı vezinde olması, fasılalarda ses birliği bulunması ve kelimelerin harf sayılarının eşit olması şartlarını ileri sürer. Tanzimat'tan sonra yazılan belagat kitaplarına bakıldığında kelimelerin harflerinin sayısına vurgu yapılmadığı görülür. Zaten Arapça kelimelerde vezin ve ses birliği varsa kelimelerin harf sayısı da eşit olur. Türkçe ve Farsça kelimeleri Ankaravî'nin tanımına göre

[39] Mertol Tulum, *a.g.e*, 31.

[40] Yekta Saraç, *a.g.e*, s. 225.

[41] Sec-i mütevâzî kelâm-ı mensûrdan iki fâsılanun veznde ve **aded-i hurûfda** ve harf-i revîde muvâfık ve müsâvî olmasıdır."

değerlendirdiğimizde vezinden kasdın hecelerin açık ve kapalılığı olmadığı kanaati hasıl olmaktadır.

*Şâirân-ı bülend-**âvâz** ve sâhirân-ı suhân-**perdâz***[42] örneğinde **âvâz** ve **perdâz** kelimeleri Farsça ve kapalı hecelerden oluşmaktadır. Yalnız Arap harfli yazımlarında harf sayıları birbirine eşit değildir.

*Gâh bir âlûde siyâh-rûyı ... yüzin **ağardırsın***

*Gâh bir tâhir-i pâk-rûyı ... yüzin **karardırsın***[43] Arap harfli yazımlarında harf sayıları farklı. Bununla birlikte, Ankaravî'nin "aded-i huruf" olarak açıkladığı kural, Türkçe kelimelerin tek hecelerinin yazımında fazla harflerin kullanılmasına neden olmaktadır. Türkçe kelimelerdeki tek heceler:

tek ünlü : a-rı

tek ünlü+tek ünsüz: el-ma

tek ünlü+iki ünsüz: art

tek ünsüz+tek ünlü: gör-gü

tek ünsüz+ tek ünlü + tek ünsüz: bil-gi-siz-lik

tek ünsüz + tek ünlü + iki ünsüz: yurt

altı çeşittir. Tek heceli "kat" kelimesi "yurt" ile secilendiğinde kelimelerin eski harflerle yazımında aded-i hurufla ilgili tutarsızlıklar olacaktır. Türkçe kelimelerin hece yapısından dolayı aded-i huruf kuralına uygun değildir.

Belagat kitaplarında vezin birliği olup ses birliği bulunmayan mütevâzin seci anlatılırken örneklerin hepsi de Arapça kelimelerden alınmıştır.[44] Alıntılanan örneklerden veznin hecelerin açıklık kapalılığı değil, Arapça kurallara göre kelimelerin çekimleri olduğu anlaşılır.

III. Türk Edebiyatında Seci

Türk edebiyatında ilk sanatlı (estetik) ve secili nesrin *Tazarru'-nâme* ile başladığı veya secinin ilk örneklerinin tercüme metinlerde ve XV. yy.

---

[42] Tahir Üzgör, *Türkçe Divân Dibâceleri,* Ankara 1990, s. 88.

[43] Mertol Tulum, *a.g.e.*, s. 96.

[44] Bkz: 11. Dipnot.

eserlerinde görüldüğü söyleniyorsa da[45] bu tarihten önce, sözlü edebiyat ürünlerinde seci ve çeşitlerine rastlanmaktadır. Türkçenin yapısında bulunan seci, ilk yazılı örneklerimiz olan *Köktürk Kitabeleri*'nden *Tazarru'-nâme*'ye gelinceye kadar diğer pek çok eserde de görülmektedir. Secinin kullanım alanlarını göstermek için sözlü ve yazılı ürünlerden örnekler verilecektir. Örnekler kendi içinde bir sistematik oluşturmaktadır. Alıntılanan örneklerdeki seci kullanımı klasik belagat kitaplarının kabullerinin dışındaki örnekleri içermektedir. İncelemeler sonucunda tanım dışında kalan kullanımların tespit edilmesi Türk edebiyatına özgü seci kullanımlarının olabileceği görüşünü doğurmuştur. Ayrıca örnekler secinin sadece estetik nesre özgü bir sanat olmadığını kanıtlaması bakımından da önemlidir. Türkçenin yapısında bulunan bir özellik daha sonra diğer dillerden etkilenerek sanatsal ifade yollarına dönüşmüştür.

Sözlü edebiyat ürünlerinde secinin kullanımı

Atasözlerimizde diğer ses, söz ve anlam sanatlarıyla birlikte secili kullanımları görebilmekteyiz: "Olan dör**t** bağlar, olmayan der**t** bağlar.", "Yağmur y**el** ile, düğün **el** ile", "Dertsiz b**aş**, mezarda t**aş**", "Martta tezek kur**uya**, nisanda seller yür**üye**" *dört-dert, yel-el, baş-taş, kuruya-yürüye* sözcükleri atasözlerindeki secili kullanımı göstermektedir. Bunlara atasözlerimizin halk ağzındaki çeşitlerini de ekleyebiliriz: "Dazlayan **daz**-a düşer, kel başlı **kız**-a düşer."[46] örneğinde *daz* ve *kız* kelimeleri seciyi oluşturmuştur. Ayrıca atasözünde *daz* kelimesinin tekrarı bu kelimedeki sesin secili kullanılması bir çeşit aliterasyon oluşturmuş, bu aliterasyonu seciden sonra kullanılan ve şiirdeki redifi andıran *-a düşer* kısmı desteklemiştir. Kelimelerin hece sayısının aynı olması da bir çeşit simetri meydana getirmiştir. Bu tür kullanımlara şu atasözlerinde de rastlanır: "Anası besler **hurma**-y-la, el oğlu karşılar **yarma**-y-la", "Dırdırcı **karı**, sokucu **arı**"[47] atasözlerinde koyu yazılan yerlerde seci yapılmıştır. *Divanu Lugati't-Türk*'teki savlarda secinin yanında simetrik kullanımlara da

[45] Bkz. Tahirü'l-Mevlevî, *a.g.e.,* s. 132.; Mustafa İsen, *a.g.e.,* s. 238.; Yeni Türk Ansiklopedisi, İstanbul 1985, C. 8, s. 3451.; Mustafa Kutlu, *a.g.e.*, s. 481.; Meserret Diriöz, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1980, C. 28, s. 255.

[46] Doğan Aksan, *Türkçenin Gücü*, İstanbul 1993, s. 145.

[47] Doğan Aksan, *a.g.e.,* s. 150.

rastlamak mümkündür. "Aç ne **ye**mes, tok ne **de**mes", savında *yemes* ve *demes* kelimeleri seci oluşturur. Her iki fiil köküne de geniş zaman üçüncü teklik şahısta olumsuzluk eki gelmiştir. İbarede zıt anlamlı olan *aç* ve *tok* kelimeleri ve her iki fasılada kullanılmış "*ne*" soru zamiri simetri oluşturur. "Kurug yıgaç **eg**ilmes, kurmış kiriş **tög**ülmes" (Kuru ağaç eğilmez, kurulu kiriş düğülmez) savında, *eg-* ve *tüg-* fiil kökleri +l pasiflik fiilden fill yapan ek almış *egil-* ve *tügül-* fiil gövdeleri ise geniş zamanın olumsuzu üçüncü tekil şahıs ekini almıştır. Her iki fıkra, bünyesindeki kelime sayısı açısından eşittir".[48]

Deyimlerimizde de atasözlerinde olduğu gibi secili kullanımlar vardır. Bu kullanımlar onların akılda tutulmasını kolaylaştırdığı gibi secinin sağladığı ahenk de dikkati çekmektedir: "Armudun **sapı** var, üzümün **çöpü** var demek.", "Dağları **aşa** mı geldin, aleme **paşa** mı geldin?"[49], "Yorgan **git**ti, kavga **bit**ti." deyimlerinde *sapı-çöpü, aşa-paşa, gitti-bitti* sözcükleri secili olarak kullanılmıştır. Anadolu ağızlarındaki deyim örneklerinde secinin yanında nükteli anlatım da görülür: "Benim derdim inek ile **dana**, karımın derdi sürme ile **kına**", "Tava delik tas **delik**, bu da geldi **üstelik**"[50] örneklerinde koyu yazılan yerler seci ile kurulmuştur. Özellikle son deyimde dikkati çeken özellik, seciyi oluşturan kısmın Türkçe kelime kökünde değil, yapım eki alan gövde kısmında olmasıdır. Örnekte farklı iki yapım ekinin (del+**ik** fiilden isim yapım eki üste+**lik** isimden isim yapım eki) kullanılması eklerin secili kullanımları hakkında bize bir fikir vermesi bakımından önemlidir.

Alkış ve kargışlarda secili kullanım vardır: "Allah haramdan **el**ini, yalandan **dil**ini çeksin!", "Haram olsun, ha**rt** olsun! Kara ciğerine de**rt** olsun!".[51] Bunlara Anadolu ağızlarından alınan örnekler de eklenebilir: "Yazın **ak**, yüreğin **pak** olsun" "Allah akıl **şaşgını**, köşe **düşgünü** etmesin." örneklerinde koyu yazılan yerler secilidir. Son örnekte hem kökte hem de yapım ekinde ses birliği vardır.

---

[48] Ayşe Yıldız, "Seci Kavramı ve Secinin Divân ü Lugâti't-Türk'te İncelenmesi", *Millî Folklor*, Ankara 2004, C. 8/64, s. 112.

[49] Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul 1988, C. 2, s. 722.

[50] Doğan Aksan, *a.g.e.*, s. 133.

[51] Pertev Naili Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1988, s. 125-128.y

Sözlü edebiyat ürünlerinden masallarda, özellikle de masal tekerlemelerinde seci bulunmaktadır. Aşağıdaki metinde masalın başından alınan tekerlemedeki seciler koyu harfle gösterilmiştir.

*"Evvel **zaman** içinde, kalbur **saman** içinde, cinler cirit oynarken, eski hamam içinde. Ben diyeyim şu **ağaçtan,** siz deyin şu **yamaçtan.** Uçtu uçtu bir **kuş** uçtu, **gümüş** uçmadı. **Memiş** uçtu. Uçar mı uçmaz mı demeye kalmadı; anam düştü **eşikten,** babam düştü **beşikten**! Biri kaptı **maşa**yı, biri aldı kaşağıyı; Dolandım durdum dört **köş**eyi … **Az** gittim **uz** gittim, dere tepe **düz** gittim. Çayır çimen **geçerek,** lale sümbül **biçerek,** soğuk sular **içerek,** altı ayla bir **güz** gittim. Bir de dönüp arkama baktım ki…"*[52]

Halk hikâyelerinde, hikâyenin giriş kısmında kalıp sözler vardır. Bu kalıp sözler değişiklik göstermekle birlikte, secili kullanılmıştır: *"Râviyân-ı **ahbâr** ve nâkilân-ı **âsâr** ve muhaddisân-ı **rûzgâr** şöyle **hikâyet** ve bu yüzden **rivâyet** ederler ki…" "Efendi, olsun **deminiz,** olmasın **geminiz,** hayıra dönsün **serenceminiz**. Deyiller ki…"*[53] Ayrıca hikâyelerdeki erkek ve kadın kahraman tanımlanırken de secili ifadelere başvurulmuştur:

*"Bunun bir kerimesi var idi. İsm-i latifine Haticetü'z-Zehra tabir olunur idi. Ya nasıl bir kız idi? Ravzat-ı Cennetin hurisi idi. Cemal-i Cenn**et,** ol mah-ı tal**at,** bir melek sür**et** ol misl-i âf**et,** bağ-ı let**afet,** yosma kıy**afet** naz-ı neza**ket,** vermiş metan**et** ol yosma fid**an,** gonca-i hand**an** ruy-i **gülistan,** gel eyle seyr**an,** bakışı nigehb**an,** gamzesi fett**an** şöyle bir zen**an** misli bulunmaz Züleyha-yı zam**an**…"*[54]

Bu geleneğin günümüzdeki halk hikâyecileri tarafından da devam ettirildiğini görmekteyiz. İzmirli âşıklar tarafından anlatılan *Hüseyin ile Senem* hikâyesinde koyu yazılan yerler seciyi göstermektedir:

Tabiî ki halk ozanı olarak ben Nevruz Ali Çiçek burada bir hikâye dolduracağız. "Diyoruz ki ağaçlar **dal**sız; insan var **hal**sız. Zevki töhmetsiz; yeri bellisiz. Anlatsam size, demeyin niye. Bu bir **hediye**, kendisi de **hikâye**. Gidip gezmedik, gözle de görmedik. Bizlerden önce yaşayan büyüklerimizin, üstatlarımızın bizlere anlatmasına göre…"[55] Örneklerinde **niye / size, gezmedik / görmedik** kelimelerinde kökte ses birliği yoktur. Eğer vezni aruz

[52] Eflatun Cem Güney, *Masallar*, Ankara 1997, s. 21.

[53] Ali Berat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara 1997, s. 12.

[54] A. B. Alptekin, *a.g.e.*, s. 15.

[55] Ahmet Saçkesen, İzmir'de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2003, s. 117.

ölçüsündeki hecelerin açık ve kapalılığı olarak değerlendirirsek bu kelimelerin mütevâzin seci olduğunu kabul etmek gerekir.

Karagöz gölge oyununun muhavere bölümünde Karagöz'ün Hacivat'a nükteli söyleyiş biçimiyle karşılık vermesinde de secili ifadelere rastlamaktayız.

*"Hacivat :-Gel benim gönlümün has**ılı**!*

*Karagöz:(pencereden)-Gelemem burnumun maya**sılı**!*

*Hacivat :-Gel benim Serv-i büle**nd**im!*

*Karagöz:-Gelemem sümüklü efe**nd**im!*

*Hacivat :-Gel benim gönlümün eğlence**si**!*

*Karagöz:-Gelemem kokmuş çarşı işkembe**si**!*

*Hacivat :-Gel benim avare gezen**im**!*

*Karagöz:-Atlarsam beynini eze**rim**!*

*Hacivat :-Gel benim canımın c**an**ı!*

*Karagöz:-Hoş geldin sefa geldin fındık sıç**an**ı!*

*Hacivat :-Merhaba lapa t**ence**resi!*

*Karagöz:-Hoş geldin hela p**ence**resi!"*[56]

"Karagöz muhaverelerindeki diyaloglarda sözün mutlaka yazınsal bir tartımla işlenmesi söz konusudur. Kimi kez giderek müziğe yaklaşan, hatta bazen başlı başına ezgiyle söylenen diyaloglar görülür...Karşılıklı konuşmada giderek bir vezin oluşur ve iç uyaklara da dikkat edilerek bir nazım akıcılığı ortaya çıkar." Alpay Ekler tarafından değerlendirilen metinde iç uyaklar olarak adlandırılan kısımlar secili kelimelerdir. Bahsedilen sözlü edebiyat ürünlerimizdeki seci kullanımları sadece bu örneklerle sınırlı değildir. Alıntılanan örnekler secinin kullanım yelpazesini ve secinin kullanım alanının yazılı edebiyata ve özellikle estetik nesre ait olmadığını göstermektedir.

[56] internet: http:// www. tiyatronline. com/ yazarlar/53/haber/201/alpay-ekler-karagoz-metinleri-ii: 05.05.2014 tarihinde alınmıştır.

Yazılı edebiyat ürünlerinde secinin kullanımı

Türk edebiyatının bilinen ilk yazılı kaynakları olan Köktürk Kitabeleri'nde secinin tarifine uygun kullanımlar vardır. "Törüsün **tut**a birmiş **it**ü **bir**miş, tört bölük köp yağı **er**miş, kopmış kop baz **kıl**mış; Görür gözüm görmez teg bilir biligüm bilmez teg **bol**tı."[57] Koyu yazılan yerler Türkçe kelimelerle yapılmış mutarraf secilere örnektir. Anadolu sahasında XII. yy.ın ilk çeyreğinde yazılan ilk telif eser olan Behçetü'l-Hadâyık adlı eserin giriş kısmından alınan bölümde koyu renkle gösterilen kısımlarda seci kullanılmıştır: "Hamd ve senâ ol Tañrıya kim yaratdı gökleri, bezedi ayı güni **yılduz**larıla, döşedi [yiri], bezedi dürlü halkı dün ü gün **rûz**ıla. Arşı yaratdı, arşı aña **durak** degül; tahte's-serâ hem aña **ırak** degül. **Kadîmdür hadesân** aña irmez; **kâdirdür** ziyâdet ve **noksân** aña degmez. **Mekân** yaratdı, [mekânda **durmadı**]; **zamân** getürdi, zamân anı **görmedi**. Varıdı kâyim zât birle, kimse anı **var** kılmadı; on sekiz biñ âlemi yaratdı, kimseyi kendüzine **yâr** kılmadı. Zâtınuñ **nihâyeti** yok, sıfâtınuñ **gâyeti** [yok.] Mevcûddurur vâcibü'l-vücûd, ilkine **ibtidâ** yok; bâkîdurur dâyimü'l-vücûddur, soñına **intihâ** yok. Zâhir durur ammâ göze görünmez; bâtındurur ammâ göñülden gâyib olmaz. Hüve'l-evvelü ve'l-âhirü ve'z-zâhirü ve'l-bâtınu ve hüve alâ külli şey'in alîmün."[58]

Behçetü'l-Hadâyık'tan alınan bu parçada dikkati çeken bir özellik *durak* ve *ırak* kelimelerinde hem kök hem de yapım eklerinde (*dur+ak* / *ır+ak*) ses benzerliği olmasıdır. Alıntıdaki bir diğer özellik, Sinân Paşa'nın *Tazarru'-nâme*'sindeki gibi simetrik söyleyişlerin olmasıdır.

Zâtınuñ	**nihâyeti**	yok
sıfâtınuñ	**gâyeti**	[yok.]

bâkîdurur	vâcibü'l-vücûd,	ilkine	**ibtidâ** yok
Mevcûddurur	dâyimü'l-vücûddur,	soñına	**intihâ** yok.

[57] Zeki Ömer Defne, Dede Korkut Hikâyeleri Üzerine Edebî Sanatlar Bakımından Bir Araştırma, Ankara 1988, s. 117.

[58] Mustafa Koç, "Anadolu'da İlk Türkçe Telif, Eser", *Bilig*, 57, s. 166.

Örnekleri Sinân Paşa'dan alınan şu örneği anımsatmaktadır:

İlâhî!	Senüñ	lutfuña	**gâyet** yok
İlâhî!	Senüñ	keremüñe	**nihâyet** yok.

Nehcü'l-Ferâdîs'ten alınan aşağıdaki parçalarda da secili kullanımın örnekleri vardır:

*"Haq te'âlanıng fermânı andag turur. Eger kâfirlarnı qoysangız, Mekkeke **bar**gaylar taqı öngin kâfirlarnı yıgıp kelip sizlerke zahmat **ber**geyler, tedi."*[59]

Yazıya geçiriliş tarihi konusunda değişik görüşler olan Dede Korkut hikâyelerindeki
seciler, hikâyedeki ahengin doğallığını bozmadan etkili anlatımın örneğini oluşturmaktadır.
Akılda kalıcılığı da sağlayan seciler, çoğunlukla Recâizâde M. Ekrem'in sec-i mefruk[60] dediği türdendir:
*Birisi **sol**duran **sop**dur, birisi **dol**duran **top**dur*

*.....Ünüm **anlan** begler, sözüm **dinlen** begler*

*.....Yiyelüm **iç**elüm, hoş **geç**elüm.*[61]

Önceki yüzyıllarda örnekleri az görülen Türkçe eserler, XV. yy.da artmıştır. Seci'nin Türk edebiyatında en güzel örnekleri Sinân Paşa'nın başta *Tazarru'-nâme*'si ile *Ma'ârif-nâme* ve *Tezkiretü'l-Evliyâ* adlı eserlerinde görülmektedir.

Rahîm'dür ki	dü 'âlem	rahmeti nesîminden	bir **nefha**
Kerîm'dür ki	iki cihân	keremi deñizinden	bir **katre**.

Örneğinde olduğu gibi ki'li cümlenin yüklemi olan *Rahîm-Kerîm*, kelimeleri ile ana cümlenin yüklemleri *nefha* ve *katre* kelimeleri secilidir.

[59] Semih Tezcan, Hamza Zülfikâr, *Nehçü'l-Ferâdis*, Ankara 2004, s. 83.

[60] Terâkîb ü ibârâtla fevâsıl-ı kelâmiyyeden veyâ birbirine ma'tûf ve ekseriyâ bir laft ile merbût olan cümel ü fıkrâtın sonlarında vâkı' kelimâtın evâhiri hurûf ve herekât ve sekenâtca müttehid bulunmakdan ibâretdir. Evvelki sûretde olan escâ'a sec-i mutlak, ikincisine sec-i mukayyed veyâhud sec-i rabtî deriz.

[61] Zeki Ömer Defne, *a.g.e.*, s. 118.

Cümledeki kelimeler ve söz grupları simetriktir ve cümlelerin söz dizimi tamamen simetriktir. Böylece cümlenin öğelerini oluşturan sözcük ve söz grupları da aynı görevlerde kullanılmıştır.

XV. yy.dan sonra nesirde secili kullanım artmıştır. Hemen hemen her çeşit eserde bu kullanımları görmek mümkündür. Aşağıdaki bölümde secinin bulunduğu eserler türlere göre ayrılmıştır. Türk edebiyatında *divan ve tezkire dibaceleri* secili üslubun kullanıldığı yerlerin başında gelmektedir. Şair ve yazarlar bu bölümde, şiir ve nesir hakkındaki düşüncelerini söylemenin yanında bir çeşit poetika denemesi de yapar. Aynı zamanda bu bölüm bu poetikanın örneklendiği yerdir. Aşağıda yüzyıllara göre bazı divanların dibâcelerindeki secili kısımlar gösterilmiştir. Dibâcelerin seçiminde secinin değişik özelliklerini yansıtan örnekler alınmıştır.

Divan dibâcelerinden örnekler

"Bu hamd-i mezkûr ve senâ-yi mastûrga kim köngül nâyîl ve til kâyil bolıp köngülge ârâm ve tilge kâm yitişmegey tâ risâlet burcının münîr ahteri ve nübüvvet dürcining semîn gevheri ve mâ yantıkû 'ani'l-hevâ terânesining müşârün-ileyhi in hüve illâ vahyun yûhâ hizânesining mu'temedün 'aleyhi ene efsah sürûdının müterennimi ve ene emlah vürûdının mütekellimi na'tining tuhfesi anga vâsıta ve vürûdının hediyesi anga vesile bolmagay."[62]

Ali Şir Nevâî'nin divanından alınan bu parçada arka arkaya yapılan secilerde dikkati çeken özelliklerden bir tanesi, Kur'an'dan iktibas edilen ayetlerin de birbiriyle secili olmasıdır. *"mâ yentakû 'ani'l-**hevâ** / in hüve illâ vahyun **yûhâ**"* ayetlerinde mutarraf seci; *"ene efsâh, ene emlâh"* ayetlerinde mütevâzî seci kullanılmıştır. Dikkati çeken bir diğer özellik ise "ene **efsah** *sürûdının* müterennimi ve ene **emlah** *vürûdının* mütekellimi" fıkrasında görüldüğü üzere Türkçe isim tamlamasını oluşturan kelimelerin birbirleriyle
murassa seci yapılarak kullanılmasıdır.

Necâtî divanı dibâcesinden

*"Zihî sâni'-i **sanâyi'** ve muhteri'-i **bedâyi** ki zümre-i insânı eşref-i **mahlukât** ve kıdve-i a'yân-ı eltâf-ı **mevcûdât** idüp cevâhir-i zevâhir-i âyet-i lakad halakna'l-*

[62] Tahir Üzgör, *a.g.e.*, s. 56.

insâne fî ahseni ***takvîm*** *birle* ***tekrîm*** *ü* ***ta'zîm*** *kıldı. Şöyle ki şâirân-ı bülend-****âvâz*** *ve sâhirân-ı suhan-****perdâz*** *lâle-****hadler*** *ve serv-****kadler*** *vasfında hayrândururlar.* ***İnsâf*** *bu* ***eltâfa vassâf*** *olıbilmek mahzâ* ***lâfdur.***"[63]

Necâtî divanındaki bu secili kısım divan dibâcelerindeki secilerin daha işlenmiş ve sanatkârane yapıldığını örneklemektedir. Buraya alınan secili kelimelerde Türkçe kelime kullanılmamıştır. Bu kısımda dikkati çeken en önemli özellik ise tamlamayı oluşturan kelimelerde de ses birliği olmasıdır. "**cevâhir**-i **zevâhir**-i âyet-i…, **tekrîm** ü **ta'zîm**, **şâirân**-ı bülend-âvâz ve **sâhirân**-ı suhan-perdâz" söz gruplarında Farsça sıfat tamlamaları, atıf tamlaması ve Türkçe edat grubunu oluşturan son kelimeler dışındaki kelimelerde de ses birliği vardır. Klasik belagat kitaplarına göre fasıla sonları olmadığı için bunlar seci olarak kabul edilmez. Bu tür kullanımlar nesir edebiyatımızda sıklıkla görülür. Tietze bunlar için iç uyak terimini kullanmıştır.[64]

Tezkire ön sözlerinden örnekler

Mecâlisü'n-Nefâyis ön sözünden

*"Hurde-****bîn****ler* ***hıdmet****ide ve husrev-âyi****n****ler* ***hazret****ide ma'rûz ol kim nazm-i kelâm rütbesi rif'atıga uşbu delîl besdür kim anıng mukâbeleside kim 'Arab fusahâsı belâgat* ***zîver****leri bile* ***nümâyiş****lık ve fesâhat* ***gevher****leri bile* ***ârâyiş****lık ve nazm ra'nâlarıga cilve* ***bir****ürler ve da'vî kûsı âvâzesin felekke* ***yitkür****ürler irdi."*[65]

Ali Şir Nevâyî'nin tezkiresinin ön sözünden alınan bölümde Türkçe kelime ile yapılan secide dikkati çeken özellik, *bir-* kelimesi kök hâlinde iken *yitkür-* kelimesi gövde hâlindedir. Bu örnekte seci yapım eki ile sağlanmıştır.

Heşt-Behişt ön sözünden

"Vasla-i ***salavât*** *gül-i* ***zîbâ*** *gibi hûb-****rû*** *ve teslimât-ı* ***nâmiyât*** *sünbül-i* ***mutarrâ*** *gibi semen-****bû*** *ol server-i dü-****cihân*** *ve mefhar-ı ins ü* ***cân*** *üzerine olsun ki nübüvvet* ***gülistân****ına bülbül-i nagme-****serâ*** *ve risâlet* ***bûstân****ına serv-i cihân-****ârâ*** *olup* ***fazîlet*** *mülkinün sultân-ı taht-****nişîn****i ve* ***fesâhat*** *iklîminün pâdişâh-ı celâlet*

[63] Tahir Üzgör, *a.g.e.*, s. 88.

[64] Andre Tietze, "Gelibolulu Âlî'nin Düzyazı Biçemi", *Nesrin İnşası, Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler*, İstanbul 2010, s. 193.

[65] Kemal Eraslan, *Ali şîr Nevayî, Mecâlisü'n-Nefâis*, Ankara 2001, C.I, s. 3.

*âyînidür….her biri fazîlet meydânınun çâpük-**süvârı** ve velâyet gülistânınun bülbül-i nagme-**güzârıdur.**"*[66]

Sehi Bey tezkiresinden alınan bölümde *ve* bağlama edatının iki yanında bulunan Farsça tamlamalar kuruluş, kelime sayısı ve anlam bakımından denk kullanılmıştır. Bu denkliğe secideki ses birlikleri dahil edilmiştir. Dikkati çeken başka nokta ise Türkçe isim tamlaması ile oluşturulan yerlerde tamlayan kelimelerin de secili kullanımıdır. "nübüvvet **gülistânı**na bülbül-i nagme-**serâ** ve risâlet **bûstânı**na serv-i cihân-**ârâ** olup" örneğinde nübüvvet gülistânına / risâlet bûstânına belirtisiz isim tamlamasındaki *nübüvvet / risâlet* sözcüklerinde de ses benzerliği vardır. "*fazîlet meydânınun* çâpük-**süvârı** ve *velâyet gülistânınun* bülbül-i nagme-**güzârıdur"** örneğinde ise fazîlet meydânınun / velâyet gülistânınun…" zincirleme isim tamlamasında tamlayan olarak kullanılan fazîlet ve velâyet sözcükleri secili kullanılmıştır. Bu kelimelerden sonra gelen meydân/gülistân kelimeleri de secilidir. Bu kullanımlar, Türkçe isim tamlamaları ile kurulan secili yapılarda fasılaların kullanımının esnetildiğini göstermektedir.

Latîfî Tezkiresi ön sözünden

*"Matla'-ı mevzûn-ı kelâm-ı **kadîm** ve mehâmid-i manzûme-i fesâhat-**nizâm** ve medâyihi mensûre-i belâgat-**intizâm** ol müfzi-i feyz ü **ilhâm** ve mülhim-i hayru'l-**kelâma** ki lisân-ı insâna elfâz-ı **rengîn** ile nutk-ı **fasih** ve 'ibârât-ı 'ibret-**karîn** ile beyân-ı **melîh** virüp letâyif-i esmâ-i **zât**ında ve ma'ârif-i kibriyâ-i **sıfât**ında nükte-gûy u rumûz-**âmûz** ve sözlerin âbdâr u pür-**sûz** idüp tab'-ı letâfet-**meşhûn**ın **mevzûn** ve kelâm-ı manzûm-ı selâset-**nümûn**ını reşk-i dürr-i **meknûn** kıldı."*[67]

Meşâirü'ş-Şu'arâ önsözünden

*"Ve bülbül-i **zebân** lâne-i **dehând**an gülistân-ı **cihân**da mecmû'a-ı evrâk-ı gülde kad verede fi'l verdi ennehu hulika min 'arakı resuli'llâh nakş-ı nigârın görüp ol gül şarâbınun neşve-i evânî-i **ma'ânî**siyle **'araknâk** ve nagme-i egânî-i **gavânî**siyle mest ü bî-**bâk** oldukça enâşîd-i **tekellümât**ı ol münzelün **'aleyh** ve mâ yentıku 'ani'l-**hevâ** in huva illâ vahyun **yûhâ** hazretinün medh-i cemâl-i **cemîl**i olsa ve egârîd-i **terennümât**ı ol müşârün-**ileyh**-i ve mâ 'allemnâhü'-şi'ra ve mâ*

---

[66] Günay Kut, Heşt-Behişt, The Tezkire By Sehî Beg, America 1978, s. 4.

[67] Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin), Ankara 2000, s. 73.

*yenbagî leh sâhib-i fazîletinün na't-ı **cezîl**i olsa ille'llezîne âmenû ve 'amilu's-sâlihât mûcibince kelimâtı beyne'ş-şu'arâ muttasılun lâ-yenkatı' **müstesnâ** olur. e anun gibi şi'r şâ'ir 'ında şe'ri'ş-şi'r **dünyâ**da mûcib-i medh ü senâ ve **'ukbâ**da müstevcib-i behcet ü **senâ** olur."*[68]

Latîfî ve Âşık Çelebi tezkirelerinden alınan yerlerde Farsça tamlamlarla kurulan seciler görülmektedir. Tezkirelerin sadece ön söz bölümlerinde değil, şairlerin hayatlarının verildiği bölümlerde de secili kullanımlara rastlanmaktadır. Tezkire ön sözleri, tezkire yazarının nesirdeki ustalıklarını göstermek istemelerinden dolayı Arapça ve Farsça sözcük ve terkiplerle dolu, sanatkârâne bir üslup ile yazılmış bölümlerdir. Bu yüzden bu kısımda kullanılan kelimeler, söz grupları ve secilerin büyük çoğunluğu Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturulmuştur.

Latifi Tezkiresi mukaddemesinde secili 934 kelimeden 622'si Arapça, 161'i Farsça, 128'i Türkçe kökenli iken; 8'i Farsça-Arapça, 7'si Arapça-Farsça, 6'sı Arapça-Türkçe ve 2'si de Farsça-Türkçe bileşik isimdir. Âşık Çelebi Tezkiresi mukaddemesinde secili 926 sözcük yer almaktadır. Bu sözcüklerden 532'si Arapça, 134'ü Türkçe, 248'i Farsça; 9'u Arapça-Farsça, 2'si Farsç-Arapça, 1'i Türkçe-Farsça bileşik sözcüktür.[69] Bu verilere göre Latifi Tezkiresinde Arapça kelimelerin oranı % 67, Farsça kelimelerin oranı %17 ve Türkçe kelimelerin oranı ise %14'tür. Âşık Çelebi Tezkiresi'nde ise Arapça kelimeler % 57, Farsça kelimeler % 27, Türkçe kelimeler ise % 15 oranında kullanılmıştır.

Verilerden tezkirlerin giriş bölümünde Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan secilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Tezkirelerin giriş bölümünün dışında şairlerin hayatının anlatıldığı yerlerde de secili kullanımlara rastlanmaktadır. Aşağıda *Meşâirü'ş-Şu'arâ*'nın mukaddimesinin dışındaki bölümlerde Türkçe ile yapılan secilerden örnekler verilmiştir: "Bâdehu akribâsı sıhhatin ve mekânın **tuy**arlar bulup yine ser ü sâmân şekline **koy**arlar." "Sultân Bâyezîd ile nat'-ı felekde şatranc-ı tâli' **oyna**dılar. Bir zemân ki tennûr-ı kârzârda **kayna**dılar." "Âhir çün yüki **yit**di ve işi **bit**di."

---

[68] Filiz Kılıç, *Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-Şu'arâ*, İstanbul 2010, s. 111-112.

[69] Filiz Kılıç, Ayşe Yıldız, *V. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı, Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslup Özellikleri*, Ankara 2004, s. 1826.

"Lebi vü çeşmi hayâli ile rindler karma bâdâmî halvâya düşmişlerdi. Öli halvâmız bunun halvâsından olsun diyü öli dirili halk dükkânına kırılmış gibi üşmişlerdi." "Nâ-puhtelik idüp Paşanun dîk-i cûflân-ı lutfına bârid sözler ile sovuk su katup sovudur. Ol sâhib-i nazar bunun hâline iki göz ile bakmak isterken efsâne-i pür-füsûn ile hâb-ı gafletde uyudur."

"Üç dört kerre at eyerlen didi **eyer**lediler ve seyis-hâne **semer**lediler."[70] Alıntılanan örneklerde seciler cümlelerin yüklemlerinde kullanılmışlardır. Yüklemlerin hepsi de fiildir. Örneklerde dikkati çeken noktalardan birisi *tuy-/koy-, yit-/bit-, düş-/üş-*fiillerinin kökünde ses birliği varken, *uyu-/sovu-, eyer/semer* kelimelerinde hem kökte hem de yapım eklerinde ses birliğinin olmasıdır.

Şakâyık tercümelerinden örnekler

Şakâyık Tercümeleri de secili üslubun kullanıldığı eserler arasındadır. Mecdî Mehmed Efendi'nin Şakâyık tercümesinin sebeb-i telif bölümünden alınan parçada koyu renkle belirlenen kısımlar secili olan yerleri göstermektedir:

*"Bu esnâda bazı bülbülân-ı sühân-serâyân gülzâr-ı ma'arif ile gülbin-i gülşen-i **dekâyık** ve nev-bâve-i bâkyûre-i hadâyık-ı **hakâyık** yanî **şakâyık** nâm kitâb-ı müstetâbı mutâla'a idüp sâhât-ı bâ-hât-ı elfâz ü ma'ânisinde olan efnân-ı fünûn-ı zâhire-i **letâfeti** ve ezhâr-ı zâhire-i bâhire-i **zarâfeti** temâşâ eyledüm. **Etbâk** u **evrâk**ınun her varak-ı rengîninde bûy-ı **ilhâm iştimâm** idüp serv-i bustân-ı **belâgat** ve nahl-i gülistân-ı **fesâhat** olan devhâ-i satr-ı fesâhat **şatr**ınun her gûşesinde tâir-i **hâtır**um nişîmen-sâz **old**ı. Safîr-i sâpâş u âferîn ile etrâf **tol**dı."* [71]

Mecdî Mehmed Efendi'nin Şakâyık tercümesinde dikkati çeken nokta bu bölümdeki başlıkların da secili kullanılmasıdır. Bu bölümün başlığı şu şekildedir:

*"esnâ-yı iştigâlümde Şakâyık-nâm kitâb-ı berâ'at-nisâb enzâr-ı im'ânla **manzûr**um olup hüsn-i kabûlle **makbûl**üm olduğudur".* [72]

Kitabın diğer başlıklarında da secili kullanım görülmektedir:

---

[70] Filiz Kılıç, *a.g.e.*, s. 488, 490, 626, 640, 772.

[71] Mecdî Mehmed Efendi, *Tercüme-i Şakâyık-ı Nûmâniyye*, İstanbul 1299, s. 10.

[72] Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 10.

"Türkî lisânla mütercem bazı kitâb-ı hümâyûn-ı berâat-nümûndan benüm kitâbumun ***rüchân****ını ve kemâl-i mertebede ulüvv-i* ***şân****ını* ***isbât*** *ü* ***izhâr****dur" "Şakâyık-ı Nu'mâniye ile Hadâyıku'ş-Şakâyıkın münâsebetini* ***tebyîn*** *ü* ***ta'yin****dür" "Kitâb-ı merkûm-ı* ***mersûm*** *semt-i* ***iltifât****la* ***mevsûm*** *olmak ricâsına cenâb-ı* ***saltanat*** *nisâbına terfî' oldugı beyândur".*[73] Secili kullanımlar, kişilerin biyografilerinin anlatıldığı yerlerde de devam etmektedir. Hakîm Kutbeddîn'in biyografisindeki seciler şu şekildedir: *"Mülûk-ı 'Acemden bazısınun vezîri idi. Mutavattın olduğı diyârda fetret peydâ olmagın terk-i diyâr idüp* ***bûm****-ı* ***Rûm****un kur****ûm****undan merh****ûm*** *Sultân Mehmed Hân Gâzî hazr****et****lerinün hizm****et****lerine ittisâl eyledi. Pâdişâh-ı müşârün ileyh kemâl mertebede* ***ikrâm*** *u* ***i'zâm*** *ve iclâl ü* ***ihtirâm*** *eyleyüp hal'-i 'âliye-i* ***gâliye*** *ve in'âmât-ı kesîre-i* ***'azîze*** *bezl eyledükden gayrı* ***yevmiye*** *tarîkıyla beş yüz akça ve* ***mesâhire*** *tarîkıyla yigirmi bin akça tayîn eyledi. Pâdişâh-ı* ***mekremet****-niş****ân*** *u* ***merhamet****-'ünv****ân****un hümây-ı* ***himâyet*** *ve havme-i havze-i* ***'inâyet****inde 'ayş-ı ergad ve tîb ü a'zab ile taayyuş eyledi. Reşah****ât****-ı 'aynü'l-hay****ât****-ı iltif****ât****la* ***şecere****-i* ***semere****-i* ***ayş****-ı* ***ma'âş****ı muhaddere ve müzennere olup tenessüm-i nesîm-i eltâf-ı pâdişâhî ile şukûfe-i âmâl ü emânisi şukûfete ve mîve-i makâsıdı* ***sîrâb*** *u* ***şâdâb*** *oldı."*

Yukarıdaki secilerde klasik fasıla tanımına uymayan kullanımlar vardır. Seci fasıla sonlarında bulunan kelimelerin ses veya vezin bakımından ortaklığı ile elde edilir. Alıntılanan örnekte, fasılayı oluşturan tamlamaların kelimeleri arasında da seci yapıldığını görüyoruz. **"b****û****m-ı R****û****mun kur****û****mundan merh****û****m"** örneğinde Farsça isim tamlamasının tamlayan görevinde kullanıldığı Türkçe belirtili isim tamlaması, kendisinden sonraki tek kelime ile seci yapılmıştır. Belirtili isim tamlamasının tamlayanı olan *bûm-ı Rûmun* söz grubu da kendi içinde secilidir. Tamlanan görevindeki kurûm sözcüğü de bu tamlamadaki ikinci secili kelime olarak kullanılmıştır. Klasik belagat kitaplarındaki fasıla ve seci tarifinin dışında bir kullanım söz konusudur. "hazr**et**lerinün hizm**et**lerine" kullanımında da tamlayan ve tamlanan arasındaki ses benzerlikleri görülmektedir. Farsça atıf tamlaması ile kurulan **"ikrâm** u **i'zâm** ve iclâl ü **ihtirâm"** yapısında da tamlamayı oluşturan kelimelerde ses benzerlikleri vardır.

[73] Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 12-14.

Tarih kitaplarına örnek

Hoca Sadeddîn Efendi'nin *Tâcü't-Tevârih* adlı kitabının mukaddimesinden *"Nevek-i kalem-i **sa'âdet**-rakam hamd-ı hamîd-i ekrem-i **zînet**de ol seyyid-i **sâdât** ve sened-i **sa'âdât** şefi'ü'l-**'usât** fi'l-**'arasât** hazretlerinün hulî neşr-i **sıfât** ve zîver-i ni'met ü **salavât**ı birle tezyînine sezâvârdur ki vücûd-ı pür-**cûd**ı dürr-i **simîn** ve vürûd-ı bâhirü's-**su'ûd**ı rahmeten li'l-**âlemîn**dür. Lütf u **kerem**i **amîm** ve ilm-i ta'zîm ü **tekrîm**i inneke le-'alâ hulukin **azîm**dür. **Şâh-ı esrâr-ı kıdem mâh-ı envâr-ı hikem** çerâğ-ı âlem-efrûz-ı hândân-ı **nübüvvet** mihr-i âsumân-ı **fütüvvet**dür. Mânend-i kân-ı **millet** ma'ziret-hâh-ı 'acize-i **ümmet** dîn-penâh-ı âlî-**himmet** şehsüvâr-ı meydân-ı **hidâyet** şehr-yâr-ı eyvân-ı **'inâyet**."*[74]

Tâcü't-Tevârih'in mukaddimesinin dışında da eserde seciye rastlanmaktadır.

Ergene Köprüsü'nün yapılışını anlatan bölümdeki seciler şu şekildedir:

*"Hikâyet olınur ki Ergene Köprüsinün zemîni mukaddemen çengel-sitân olup ekser mevâzi'î bat**ak** ve ormanlığı harâmilere dur**ak** idi. Ol **bîşe**de pinhân olan düzd-**pîşe**ler hemîşe **âyende** vü **revende** rehgüzârına **dev**ende olup niçe bî-gün**âhı** matrûh-ı varta-i teb**âhî** iderler idi. Hîç bir zamân olmaz idi ki ol cây-ı hatîr-i hevl-**nâk**de bir niçe biçâre hel**âk** ve tîğ-i bî-dâd ile ceyb-i hayâtları ç**âk** olmaya."*[75]

Alınan bölümde dikkati çeken özellik, Türkçe kelimelerin secili kullanımlarında (bat+**ak** / dur+**ak**) kökte ses benzerliği olmaması kelimelerin gövde biçimlerinin secili olarak kullanılmasıdır.

Takrizlerden örnek

Takrizler de secili üslubun kullanıldığı metinlerdir. Aşağıya *Safâyî Tezkiresi*'ne yazılmış takrizlerden bölümler alınmıştır. Takrizlerin metin kısımlarından başka başlıkları da secili olarak kaleme alınmıştır:

*"Fâzıl-ı **cihân** nihrîr-i **zamân** Şeyhü'l-**İslâm** müfti'l-**enâm** Mirzâ Mustafâ Efendi hazretlerinin mahdûm-ı mükerremleri olup hâlâ İstânbûl kazâsı pâyesi i'tibârıyla mu'teber ü mükerrem olan Sâlim Mehmed Efendi hazretlerinin tahrîr buyurdukları takrîz-i dil-nişîndir. Sâbıkan İzmir kâzîsi olan 'allâme-i **zamân***

[74] Hoca Sadeddîn, *Tacü't-Tevârih*, İstanbul 1876, s. 6.

[75] Hoca Sadeddîn, *a.g.e*, s. 339.

*Mirzâ-cân-ı **devrân** Mirzâ-zâde Neylî Ahmed Efendi hazretlerinin tahrîr eylediği takrîz-i latîfdir ki kalem-i **nûr** ile çehre-i **hûra** yazılmağa şâyândır, el-Hak bu kitâb-ı bedâyi'-**zurûfun** sevâd-ı **hurûfu** bir bender-i lâhûr-pesend-i ma'ârifdir ki her târ-endâz-ı destgâh-ı **berâ'anın** nesîc-i minvâl-i **yerâ'ası** olan akmişe-i reng-â-rengden birer rengi havî nüh-bender belki kıt'a-i behişt-i **ra'nâ** bir ravza-i gannâ-yı **ma'nâdır** ki..."*[76]

Alıntılanan son bölümde dikkati çeken bir nokta, Farsça tamlamaların Türkçe isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan görevinde kullanılmalarıdır. Tamlayan görevindeki kısım (kitâb-ı bedâyi'-**zurûf**) tamlanan görevindeki (sevâd-ı **hurûfu**) kısım ile secilenmiştir. Aynı kullanım "destgâh-ı **berâ'a**nın nesîc-i minvâl-i **yerâ'a**sı" fıkralarında da görülmektedir. Burada Farsça tamlamaların son kelimeleri ses benzerlikleri ile seci yapılmış ve bunlar Türkçe isim tamlaması ile bir araya getirilmiştir. Bu durumda Farsça tamlamalar klasik fasıla tanımına uygun olarak kullanılırken, Türkçe isim tamlaması bu tanıma uymamaktadır. Bu örnekte olduğu gibi, araştırmalarımız sırasında Türkçe isim tamlamalarının, belagat kitaplarındaki "fasılaların sonundaki ses benzerliklerinin seci olması" tanımına uygun olmadıkları görülmektedir. Türkçe isim tamlamalarında, özellikle uzun tamlamalarda, secili kısmı oluşturan bölümlerde fasıla kavramının esnek bir biçimde kullanıldığını gösteren pek çok örnek vardır.

Mektuplardan örnekler

Klasik edebiyatımızda secinin kullanıldığı yerlerden biri de mektuplardır. Münşeat mecmualarında pek çok örnek ve türünün bulunduğu mektuplar[77], resmî ve hususî mektup başlıklarında toplanabilir. Hususî mektup çeşitlerinden bir tanesi de muhabbetnâmelerdir. Muhabbetnâmeler "Dostlar arasında sevgi, özlem ve kardeşlik duygularının dile getirilmesi ve hâl hatır sorma amacıyla yazılan mektuplardır. Bu tür mektuplar, mevki ve makama uygun hitap zorunluluğu bulunmayan yalnızca dostluğun getirdiği saygı ve sevginin uygun bir dille ortaya konulduğu, muhatabın hâl ve

[76] Pervin Çapan, *Tezkire-i Safâyî*, Ankara 2005, 39, 48, 51.

[77] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Hasan Gültekin, *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

durumunun sorulduğu mektuplardır.[78] Aşağıda secileri gösterilen muhabbetnâme Lâmi'nin *Münşeat*'ından alınmıştır.

Ba'zı Ahâliye Gönderilen Muhabbet-nâme Sûretidür.

*"El-ehu'l-e'azzi'l-**ekrem**, makbûlü'l-hasâyil, mahmûdü'ş-**şiyem** a'la'lâhu şe'nehû ve **sânehü** 'ammâ **şânehü** sahâyif-i da'vât-ı icâbet-**beyyinât** ki vasf-ı kemâl-i ihlâs-ı **pâki** vird-i melâ'ik-i **eflâk** ola ve şerâyif-i midehât-ı sâmî-**derecât** ki künh-i cemâl-i hüsn-i tâbnâki hâric-i hıtta-i **idrâk** ve mücâviz-i 'akl-ı **derrâk** ola… Hemân murâd-ı **küllî** ve ümmîd-i **cümelî** oldur ki, sa'âdet-i idrâk ve kurbet-i iksîr-rütbet ki 'unvan-ı merâsıd-ı **âmânî** ve tuğrâ-yı menâşîr-i makâsıd-ı **kâmrânî**dür. Fî akrebi'l-evkât 'alâ-ahseni'l-hâlât müyesser ola."*[79]

Resmî mektupların başında ise padişah fermanları gelmektedir. Aşağıda Orhan Gazi'nin Süleyman Paşa'ya yazdığı fermandan secili olan kısımlar gösterilmiştir:
*"Misâl-i bî-**misâl** neffezehu'llâhu Meliku'l-**Mute'al** buyurdugu oldur ki çün **muhâfazat** u **mürâkabet**-i **hudûd**-ı **İslâm** ve **muvâzabet** ü **muzâheret**-i **mesâlih**-i **enâm** ve **ri'âyet**-i **hukûk**-ı **re'âyâ** ve **himâyet**-i **umûr**-ı **berâyâ** ki 'imâd-ı mülk-i **serverî** ve evtâd-ı salatanat u 'adâlet-**güsterî** onların du'âsıyla kâ'im ü müstahkem."*[80] Fermandaki koyu olarak gösterilen kelimelerde vezin ve ses bakımından uyum olduğu için murassa seci vardır.

Tanzimat'tan sonra secinin resmi yazışmalarda gereksiz kullanımını önlemek amacıyla Akif, Reşid, Rifat ve Fuad Paşaların Bâb-ı Âli'de resmi bazı teşebbüsleri olduğu bilinmektedir.[81] 1846 yılında Meclis-i Vâlâ'nın bir kararıyla resmi yazışmalarda seci kullanımının önüne geçilmeye çalışıldığı kaydedilmektedir.[82] Bu dönem sanatçıları her ne kadar secili kullanımı eleştirmişlerse de seci kullanımına devam edilmiştir. Recaizâde Mahmut Ekrem, *Tâlim-i Edebiyat'*ta seci bölümünde Namık Kemal'den 6 örnek vermiştir.[83] Tarsiyi açıklamak için verilen örnek şudur:

---

[78] Hasan Gültekin, *a.g.t.,* s. 244.

[79] Hasan Gültekin, *a.g.t.,* s. 245.

[80] Abdulkadir Dağlar, *a.g.m.,* s. 362.

[81] Tahirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 133. "Bir de alelumûm muharrerât-i resmiyyenin münakkah ve sâde ibârât ile muvazzah sûretde yazılması ve husûsiyle bunlarda kat'â seci' iltizâm olunmaması 1262 (m.1846) târihinde Meclis-i Vâlâca taht-i karâra alınmışdır ki ..."

[82] Mustafa Uzun, "Seci", *Diyânet İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, s. 276.

[83] Recâizâde Mahmud Ekrem, *a.g.e.,* s. 350-355.

*"**Beşer**de **dâim** olan **kemâl**dir; **cemâl mütehavvil** olur. **Eser**de **kâmil** olan **me'âl**dir **makâl müntakil** olur".*[84]

Türk edebiyatında kültür yönü değiştikten sonra bile seci kullanılmaya devam etmiş, bu dönem sanatçılarının eserlerinde seciye rastlandığı gibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu da *Erenlerin Bağından* adlı eserinde secili bir nesir kullanmıştır.[85] *"Aziz dost! Bana sorma ki niçin uzletteyim. **Uzlet kuvvetlilere** vatan, zayıflara **gurbettir.**", "Kalbin **korkusuzsa** ve düşmanların **azsa**", "En güzel sözler sizin ağzınızdan **çıktı** ve en çoşkun seller sizin bağrınızdan **aktı.**"*[86] *"Secili ifade tarzı radyo konuşmalarında da sürdürülmüştür. İstanbul Radyosu'nda "Kahramanlar Geçiyor" başlıklı programlar hazırlayan Feridun Fazıl Tülbentçi'nin aynı adla kitap haline getirilen konuşmaları (İstanbul 1960- 1964) bu özelliktedir. Kemal Edip Kürkçüoğlu da Ankara Radyosu'nda sunduğu dini konuşmalarında yeni bir din dili geliştirme yolunda başarılı adımlar atarken secili ve ahenkli ifadenin günümüz insanının gönlüne ve kulağına hitap edecek güzel örneklerini ortaya koymuştur (Radyoda Dini ve Ahlaki Konuşmalar, I-V. Ankara 1956)."*[87] Örneklerde görüldüğü üzere seci sadece belli bir dönemde kullanılmış ve unutulmuş bir sanat değildir. Değişik alanlarda günümüzde de seci kullanımı devam etmektedir. Secinin kullanıldığı alanlardan bir tanesi post-modern romandır. İhsan Oktay Anar'ın kitaplarında secili örneklere rastlamak mümkündür.

"Ulema, cühela ve ehli dubara ehli işret ve erbabı livata hikâyet ve beyan etmişlerdir ki...",[88] örneğinde *ulema cühela*, Arapça kelimelerinde vezin ve ses birlikteliği olduğu için sec-i mütevâzî, *livata* kelimesi ile mutarraf seci oluşturmuştur.

Secinin kullanıldığı bir diğer alan ise reklam dilidir:

*"Can dostun **öncüsü**, teknolojinin **sözcüsü**"* (Sabah Gazetesi 19 Aralık 2007)[89] örneğinde koyu yazılan yerlerde ses birliği vardır. Bu örnekte Türkçe

---

[84] Ahmed Reşid Rey, *a.g.e.*, s. 123; Mehmed Rifat, *a.g.e.*, s. 334; Mehmed Tâhir, *a.g.e.*, s. 138.

[85] Ahmet Ateş, "Seci" *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, C.10. s. 307-311.

[86] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Erenlerin Bağından*, İstanbul 1970, s. 24, 26, 44.

[87] Mustafa Uzun, *a.g.m.*, s. 276.

[88] İhsan Oktay Anar, *Puslu Kıtalar Atlası*, İstanbul 2008, s. 11.

[89] B. Çınar, L. Karahan, "Reklam Dilinde Kullanılan Edebî Sanatlar", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2(4) Fall, 2007, s. 913.

kelimeler kök hâlinde ses birliği yokken, isimden isim yapım eki +cı ile ses birliği sağlanması dikkat çekicidir.

*"Susuzluğunu hissettiğin **an** SÜTAŞ **ayran**"*[90] örneğinde secili kelimelerde kök hâlindeyken ses birliği sağlanmıştır. Ayrıca secili kelimeler cinas sanatı oluşturmuştur.

Sonuç:

Seci tanımları verilirken belagat kitaplarında vezin konusu ile ilgili doğrudan bilgi verilmediği görülmektedir. Veznin aruz ölçüsündeki gibi kelimelerin açıklığı ve kapalılığıyla ilgili olduğu Cumhuriyet dönemi ve günümüz kitaplarında bahsedilmektedir. Bu düşüncenin kaynağı ise Tanzimat'ta yazılan belagat kitaplarıdır. Anadolu'da yazılan ilk Türkçe belagat kitabı *Miftâhü'l-Belaga*'da ise secili kelimelerdeki veznin, Arapça kurallara göre kelime türetimindeki çekimler oldukları görülmektedir. Ayrıca mütevâzin seci alıntılarında kullanılan örneklerin hepsinin Arapça kelimelerle verilmesi de veznin Arapça kelime türetme kalıpları olduğuna işaret etmektedir. Vezni hecelerin açıklığı ve kapalılığı olarak kabul etmek fasıla oluşturan fakat ses birliği bulunmayan tüm kelimelerin mütevâzin seci olması demektir. Ankaravî seci tanımında vezin, revi harfi birlikteliği ile kelimelerin harflerinin (aded-i hurûf) de eşit olması şartını koyar. Vezinli olarak kullanılan Arapça kelimelerde aded-i hurûf şartı sağlanabilir; fakat Türkçe kelimelerin hece yapısından dolayı yazımda harf denkliğinin sağlanmadığı görülmektedir. Tanzimat sonrasında pek çok kitapta seci konusunda aded-i hurûf belirtilmez. Bu bilgiler ışığında seci konusuna Tanzimat sonrasında farklı yaklaşıldığını söyleyebiliriz.

Türkçenin yapısında bulunan seci, ilk yazılı eserlerimizden daha önce sözlü edebiyatta kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Yazılı edebiyat ürünlerinden alınan örneklerde, Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan secilerin fazla olduğu görülmektedir. Türkçe kelimelerle yapılan seciler değişik biçimlerde oluşturulmuştur. Kök hâlindeki Türkçe kelimelerdeki ses benzerliklerinin yanında, eklerin de secili olarak kullanıldığı örnekler vardır. Ayrıca klasik belagat kitaplarındaki fasıla tanımının dışına çıkıldığı, fasılaların son kelimesinin dışında da ses birliği

[90] Bu reklam 2014 yılında belli bir süre ulusal kanallarda yayımlanmıştır.

olan kullanımlara rastlanmaktadır. Secinin günümüzdeki örnekleri bize onun, unutulmuş bir belagat kuralı olmadığını, kendini koruyarak değişik alanlarda kullanıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Bize göre, dilin doğasında ve yapısında bulunan secili kullanımlar, Arap ve Fars edebiyatındaki örneklerinden etkilenerek, XV. yy.da estetik düzeyde edebî eserlerde kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle Sinan Paşa'nın *Tazarru'-nâme* adlı eserinde secilerin simetrik ve estetik bir biçimde kullanımı sonucunda şiirsel ifadeler ortaya çıkmıştır. Ayrıca belagat kitaplarındaki bilgi ve örnekler ile alıntılanan seci kullanımları arasında, kitapların bahsetmedikleri özellikler bulunmaktadır. Bunlardan ilki Türkçe yapım ekleriyle secideki ses uyumunun sağlanmasıdır. Yapım ekleriyle ses birliklerinin oluşturulması farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Hem kelime kökünde hem de yapım ekiyle aynı sesin karşılanması, kelimelerin bir tanesinin kökünde olan sesin yapım ekleriyle karşılanması, kelime kökünde herhangi bir ses uyumu yokken sadece yapım ekleriyle ses uyumunun oluşturulması biçiminde üç farklı şekilde ses uyumu sağlanmıştır.

Seci kullanımlarının farklılıklarından biri de fasıla kavramında görülmektedir. Belagat kitaplarındaki fasıla sonlarında ses birliği olması kuralı Türkçe isim tamlamalarında esnetilmiştir. Bunun yanında Türkçe, Farsça, Arapça söz gruplarında grubu oluşturan kelimelerin kendi içlerinde de ses birliği sağladığı örneklere rastlanmıştır. Bu tespitler belagat kitaplarında bahsedilmeyen fakat kullanımda ortaya çıkan tasarrufların Türk edebiyatına özgü seci kullanımları olduğu düşüncesini pekiştirmektedir. Bütün bu tespitlerden hareketle Türk edebiyatına has yeni bir sec'i tanımının yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

ABDURRAHMAN SÜREYYÂ, *Sefîne-i Belâgat*, Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul 1305.

AHMED CEVDET PAŞA, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Matbaa-i Osmâniye, İstanbul 1299, s. 116-117.

AHMED REŞİD REY, *Nazariyyât-ı Edebiyye*, Ahmed İhsân ve Şürekâsı Matbaacılık, İstanbul 1328, s. 123-126.

AKSAN, Doğan, *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1993, s. 145.

AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Cilt: II, InkılâpYayınevi, İstanbul 1988, s. 722.

ALİ NAZİF, *Zînetü'l-Kelâm*, Mahmûd Beğ Matbaası, İstanbul 1306, s. 5-10-17.

ALPTEKİN, Ali Berat, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s.12.

ANAR, İhsan Oktay, *Puslu Kıtalar Atlası,* İletişim Yay., İstanbul 2008, s. 11.

ATEŞ, Ahmet, "Seci" *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: X, MEB Yay., İstanbul 1964, s. 307-311.

AYDOĞAN, Saliha, *Sa'îd Paşa, Mizânü'l-Edeb, İnceleme-Metin-Dizin*, YYLT., Ankara Üniversitesi SBE., Ankara 2006, 514 s.

AYTEKİN, Murat, *Vak'anüvîs Halîl Nûrî'nin "Matla'u'n-Nûr" Adlı Telhis Tercümesi*, YYLT., Ankara Üniversitesi SBE., Ankara 2006, 285 s.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul 2010, s. 2704.

BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1988, s. 125-128.

BULUT, Ali, *Belâgat, Meânî-Beyân-Bedî,* İFAV Yay., İstanbul 2013, s. 313.

CANIM, Rıdvan, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin),* AKM. Yay., Ankara 2000, s. 73.

ÇALIK, Gülşah, *Yeni Bir Edebiyat Nazariyesi Getirme Çabası*, *Tedrisât-ı Edebiyye*, YYLT., Trakya Üniversitesi SBE., Edirne 2008, 265 s.

ÇAPAN, Pervin, *Tezkire-i Safâyî*, AKM. Yay., Ankara 2005, s. 39, 48, 51.

ÇINAR, B.; L. Karahan, "Reklam Dilinde Kullanılan Edebî Sanatlar", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2(4) Fall, 2007, s. 913.

DAĞLAR, Abdülkadir, "Hacı İbrahim Efendi'nin Şerh-i Belâgat'ı (Metin), *Turkish Studies; International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, V. 2 (4) 2007, 321-370.

DEFNE, Zeki Ömer, *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerine Edebî Sanatlar Bakımından Bir Araştırma*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 117.

DİRİÖZ, Meserret, *Türk Ansiklopedisi*, Cilt: XXVIII, MEB Yay., Ankara 1980, s. 255.

EKLER, Alpay, http:// www. tiyatronline. com/ yazarlar/53/haber/201/alpay-ekler-karagoz-metinleri-ii: Erişim Tarihi: 05.05.2014 .

ERASLAN, Kemal, *Ali şîr Nevayî, Mecâlisü'n-Nefâis*, Cilt I. TDK Yay., Ankara 2001, s. 3.

FISCHER, "Kâhin", *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:6, MEB Yay., İstanbul 1955, s. 72.

GÜLTEKİN, Hasan, *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin*, Yayınlanmamşı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 2007.

GÜNEY, Eflatun Cem, *Masallar*, Külter Yay., Ankara 1997, s.21.

HATÎB EL-KAZVÎNÎ, *Telhîs ve Tercümesi*, (çev. Çöğenli vd.), Huzur Yayınevi, İstanbul tarihsiz, s.15.

HOCA SADEDDÎN, *Tâcü't-Tevârih*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1876, s. 6.

İSEN, Mustafa, "Seci", *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, AKM Yay., Ankara 2006.

İSMAİL ANKARAVÎ, *Miftâhü'l-Belâgâ*, Tasvîr-i Efkâr Matbaası, İstanbul 1284, s. 126-130.

KAÇAR, Mücahit, "Türkçe Telif Edilmiş Bir Belâgat Kitabı, Şerifî'nin Hadîkatü'l-Fünûn İsimli Eseri", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: XXI, Güz 2011, s. 211-234.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Erenlerin Bağından*, MEB Yay., İstanbul 1970, s. 24, 26, 44.

KILIÇ, Filiz, *Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-Şu'arâ*, İstanbul Araştırma Enstitüsü Yay., İstanbul 2010, s. 111-112.

KILIÇ, Filiz; Ayşe Yıldız, *V. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı, Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslup Özellikleri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 1826.

KOÇ, Mustafa, "Anadolu'da İlk Türkçe Telif, Eser", *Bilig*, 57, s. 166.

KÖPRÜLÜZÂDE, M. Fuad, ŞEHÂBEDDİN SÜLEYMÂN, *Malûmât-ı Edebiyye*, Kanaât Matbaası, İstanbul 1330, s. 302-307.

KUT, Günay, *Heşt-Behişt, The Tezkire By Sehî Beg*, The Department Of Neat Eastern Languages and Civilizations, Harvard University 1978, s. 4.

KUTLU, Mustafa, "Seci", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: VII, Dergâh Yay., İstanbul 1990, , s. 479-480.

MECDÎ MEHMED EFENDİ, *Tercüme-i Şakâyık-ı Nûmâniyye*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1299, 10.

MEHMED CELÂL, *Osmanlı Edebiyâtı Numûneleri*,Matbaa-i Safâ ve Enver, İstanbul 1312, s. 138-146.

MEHMED NÜZHET, *Mugni'l-Küttâb*, Şâhâne Matbaası, İstanbul 1286, s. 107.

MEHMED RİFAT, *Mecâmiü'l-Edeb*, Kasbâr Matbaası, İstanbul 1308, s. 325-337.

MENEMENLİZÂDE TÂHİR, *Osmanlı Edebiyâtı*, Kasbâr Matbaası, İstanbul 1314, s. 134-142.

MUALLİM NÂCÎ, *Istılâhât-ı Edebiyye*, A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul 1307, s. 206-208.

MUHAMMED MİHRÎ, *Fenn-i Bedi*, İstanbul tarihsiz, s. 5-28-30.

MÜTERCİM ÂSIM, *El-Okyanusü'l-Basit Fî Tercümeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, Cemâl Efendi Matbaası, İstanbul 1304, s. 282.

ORAK, Kadriye Yılmaz, *Belâgat Geleneğimiz ve Belâgat-i Lisân-ı Osmânî*, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s. 330-333.

ÖZKIRIMLI, Attila, "Seci", *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1991. s. 346-347.

ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Türkçede Roman*, İletişim Yay., İstanbul 2009, s. 73.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt: 3, MEB Yay., İstanbul 1993, s. 137.

RECÂİZÂDE MAHMUD EKREM, *Talîm-i Edebiyât*, Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul 1299, s. 350-355.

SAÇKESEN, Ahmet, *İzmir'de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir 2003, s. 117.

SARAÇ, Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Gökkubbe Yay., İstanbul 2013, s. 225.

SELİM SÂBİT, *Miyârü'l-Kelâm*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1287, s. 23-25.

SÜLEYMAN FEHMİ, *Edebiyât*, Hilâl Matbaası, İstanbul 1325, s. 353-360.

SÜLEYMÂN PAŞA, *Mebâni'l-İnşâ*, Cilt: I-II, Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Hazret-i Şâhâne Matbaası, İstanbul 1288-1289, s. 170-208.

ŞEHÂBEDDİN SÜLEYMÂN, *Sanat-ı Tahrîr ve Edebiyât*, Arakas Matbaası, İstanbul 1329, s. 373-379.

TEKDEMİR, Mustafa, *Mehmet Abdurrahmân'ın Belâgat-ı Osmâniyye Adlı Eseri (Metin-İnceleme)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş 2012, s. 69-70.

TEZCAN, Semih; Hamza Zülfikar, *Nehçü'l-Ferâdis*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 83.

TIETZE, Andre, "Gelibolulu Âlî'nin Düzyazı Biçemi", *Nesrin İnşası, Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler,* Turkuaz Yay., İstanbul 2010, s. 193.

TULUM, Mertol, *Tazarru'-nâme*, Ankara 2001, s. 85, 116, 33, 266, 42, 216, 31, 96.

UZUN, Mustafa, "Seci", *DİA,* Cilt XXXVI, İstanbul 2009, s. 276.

ÜZGÖR, Tahir, *Türkçe Divân Dibâceleri,* Kültür Bak. Yay., Ankara 1990, s.56, 88.

Yeni Türk Ansiklopedisi, "Seci", Cilt: VIII, Ötüken Yay., İstanbul 1985, s.3451.

YILDIZ, Ayşe, "Bazı Belâgat Kitaplarına Göre Secinin Tanım ve Tasnifi Üzerine Düşünceler", *Turkish Studie, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 2007, 2(4), 1055-1065.

YILDIZ, Ayşe, "Seci Kavramı ve Secinin Divân ü Lugâti'-Türk'te İncelenmesi", *Millî Folklor*, Cilt: VIII/64, Ankara 2004, s. 112.

YILDIZ, Ayşe, *Eski Türk Edebiyatında Seci,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2002. 238 s.

"SECI AND ITS USES IN TURKISH LITERATURE"

Abstract

We can briefly define sadhji as the rhythm of the prose. Less research has been done about sadhji, compared with the rate of studies done on rhyme and word after the rhyme. For this reason, the knowledge about the sadhji is much less than the rhyme and word after the rhyme. It seems that some of the information about sadhji in the rhetorical books is inconsistent. Some of this information is also handled in different ways in the rhetorical books.

It is widely believed that sadhji was first used in Arabic literature and then started to be used in our literature through Iranian literature. It is said that it has also entered Turkish literature through the translation studies. From the first written examples, or even before, there are examples of the sadhji in oral literature. So we think that, as in other languages of poetry and prose sparated from each other, sadhji is used in Turkish literature but we use the term another language at the point of naming.

As each language defines the outside world within its own possibilities of expression, it uses the rhetoric within the same possibilities. Rhetoric used on the language are limited by the rules of their own language. In this respect, the use of sadhji in Turkish literature in the direction of the examined samples is found. These uses give the impression that there may be sadhji savings specific to Turkish literature other than Arabic eloquent rules.

Keywords

Classical Turkish Literature, sadhji, fasıla, phare, rhetoric.